

www.**onlineSNA**.com

روش‌های تحقیق علمی در مورد

شبکه‌های اجتماعی مجازی

Research Methods for study of

Online Social Networks



علی اکبر اکبری تبار

دانشجوی دکتری رفاه اجتماعی

دانشگاه علامه طباطبائی

Akbaritabar@OnlineSNA.com

رفع سوالات و ابهامات اولیه

- تحقیق علمی یا غیر علمی؟!
- تحقیق مسئله محور یا ...؟!
- تحقیق کاربردی (سازمان یا شرکت خاص) یا تحقیق دانشگاهی و علمی صرف؟!
- روش تحقیق علمی؟

برخی گزاره‌های آشنا

(حاصل تب تحقیق در حوزه رسانه‌های اجتماعی)

- می‌خواهم بر روی شبکه اجتماعی مجازی X تحقیق کنم!

- می‌خواهم به روش Y تحقیق کنم!

- می‌خواهم تحقیقی پرسشنامه‌ای انجام دهم!

- — (استفاده از پرسشنامه آنلاین برای من اولویت دارد!)

- ...

❖ پاسخ همه این سوالات: **مسئله تحقیق شما چیست؟**

❖ **با این تحقیق به دنبال پاسخگویی به چه سوالی هستی؟**

رویکردهای
مختلف به شبکه
اجتماعی مجازی

- ادامه ارتباطات دنیای واقعی
- یک رسانه خاص برای ارتباط و یا انتقال محتوا
- محمل بروز و ظهور فضای عمومی و...
- فقط محلی برای گذران وقت یا اینکه محلی برای نوعی زندگی

مطالعه شبکه
اجتماعی
مجازی

- مطالعه یک موضوع خاص در شبکه
 - پیمایش
 - تحلیل محتوا
 - مشاهده
 - مصاحبه
- مطالعه شبکه به طور کلی (as a whole)
 - روش تحلیل شبکه اجتماعی
 - One-Mode
 - Two-Mode

ملاحظات مطالعه
شبکه اجتماعی
مجازی

- ملاحظات کلی
- شرایط و ویژگی های خاص ایران

مراحل
مختلف
تحقیق
علمی

مسئله تحقیق

• ناشی از رویکرد خاص و دانش قبلی خاص

بررسی مطالعات مشابه و بررسی نظریات مرتبط

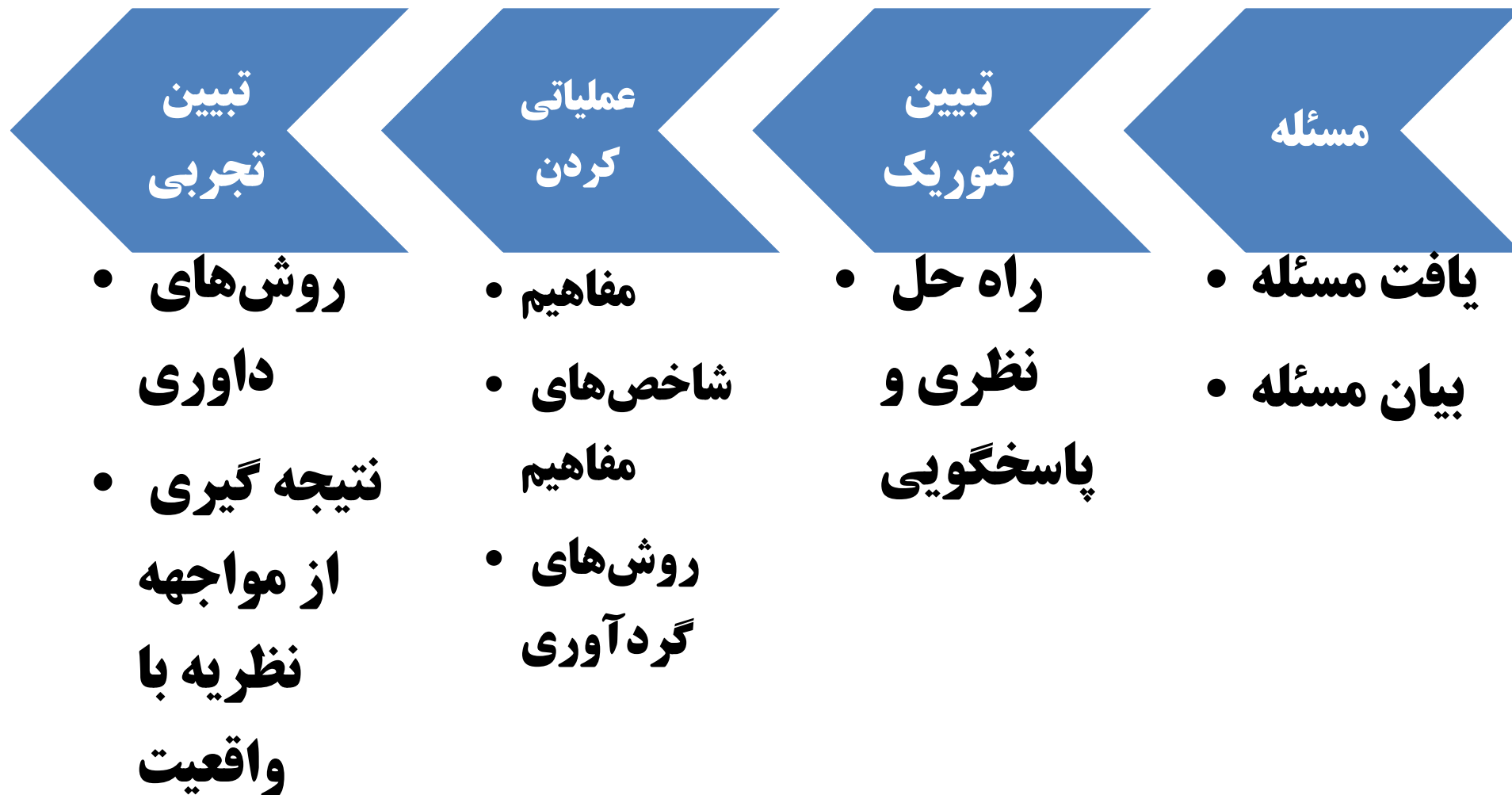
ارائه پاسخ نظری به مسئله تحقیق

• مدل تحقیق

مواجهه و آزمون پاسخ نظری با واقعیت تجربی

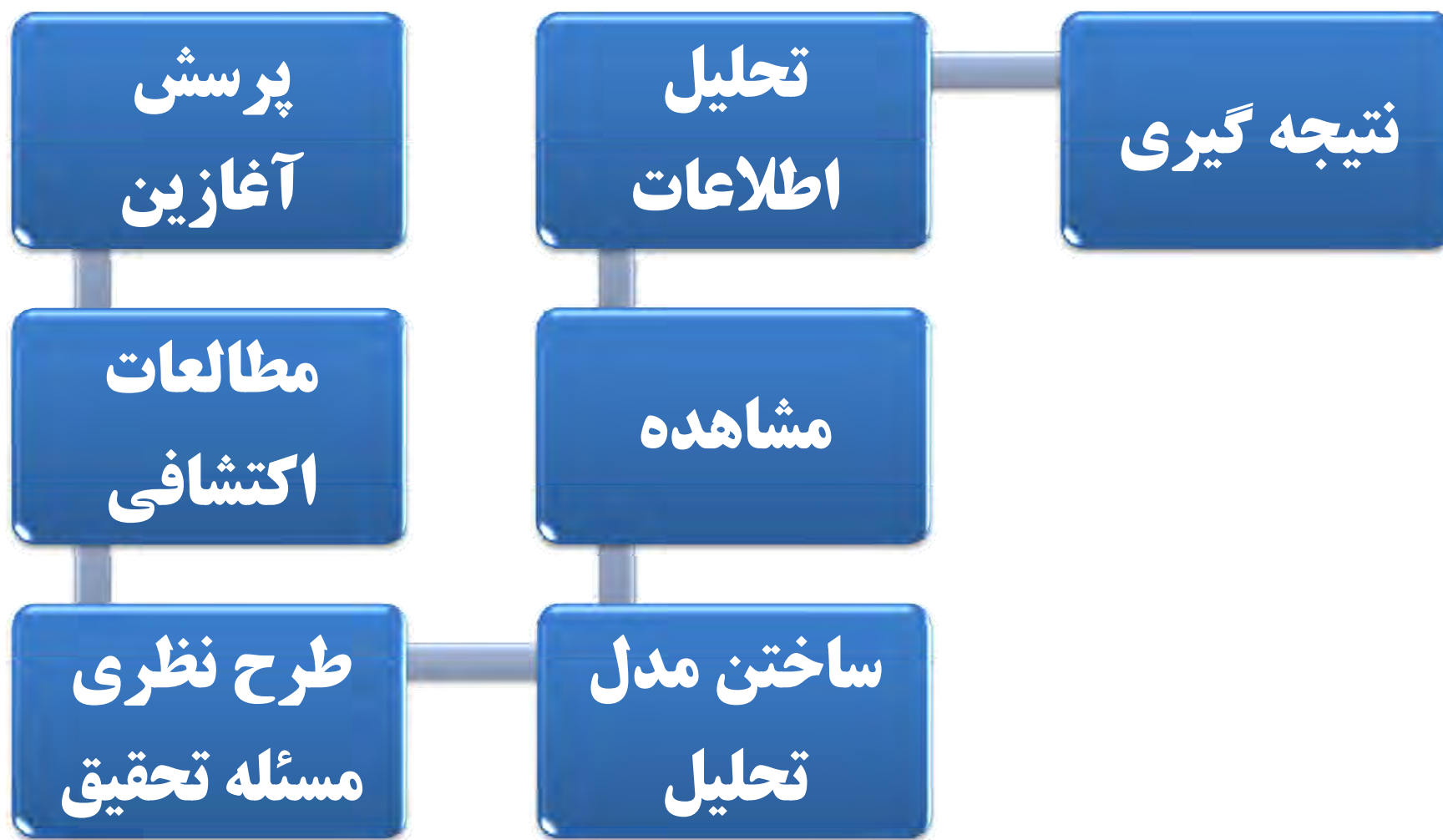
نتیجه گیری

مدل چهار مرحله‌ای برای حل مسئله علمی



منبع: روش تحقیق علمی با رویکرد عقلانیت انتقادی، علی ساعی

مراحل روش تحقیق علمی



منبع: مراحل روش تحقیق علمی، ریمون کیوی

نگاه‌های مختلف به شبکه‌های اجتماعی مجازی و مثالهای تبعات نوع نگاه خاص

ادامه ارتباطات دنیای واقعی

با افرادی که می‌شناسند ارتباط برقرار می‌کنند

یک رسانه خاص برای ارتباط و یا انتقال محتوا (مثل: رسانه شهروندی)

توجه بیشتر به محتوای منتشر شده توسط افراد

محمل بروز و ظهور فضای عمومی (هابرماس) و یا جنبش و اعتراض مدنی و ...

توجه به فعالیتهای مجازی افراد

فقط محلی برای گذران وقت یا اینکه محلی برای نوعی زندگی

افراد شاغل که تعهد کاری کم دارند	افراد بیکار که وقت زیاد دارند
----------------------------------	-------------------------------

و ...

رویکردهای مختلف در مطالعه شبکه‌های اجتماعی مجازی

ویژگیهای تحقیق						رویکرد کلی تحقیق
روابط تاثیر و تاثیر و گهگاه علی	تبیین و علتیابی پدیده‌ها	به دنبال تعمیم	گسترده‌تر	کل‌نگرتر	کمی	
روابط غیر علی و گهگاه هم‌افزایی و...	تفسیر و تفهم پدیده‌ها	به دنبال تعمیم نیست	محدودتر و عمیق‌تر	جزء‌نگرتر	کیفی	

کمی

- کل نگرتر
- گسترده تر
- به دنبال تعمیم
- تبیین و علت یابی پدیده ها
- روابط تاثیر و تاثر و گهگاه علی

رویکردهای مختلف در مطالعه شبکه های اجتماعی مجازی

کیفی

- جزء نگرتر
- محدودتر و عمیق تر
- به دنبال تعمیم نیست
- تفسیر و تفهم پدیده ها
- روابط غیرعلی و گهگاه هم افزایی و...

رویکردهای مختلف در مطالعه شبکه‌های اجتماعی مجازی

ویژگیهای تحقیق						رویکرد کلی تحقیق
ماتریس رابطه‌ای	مثال: تحلیل شبکه اجتماعی	داده‌های رابطه‌ای Relational	واحد مشاهده حداقل دو فرد و ارتباطاتشان	کل نگرتر	ساختاری چگونگی ارتباط اجزا	
ماتریس متغیر بر حسب فرد	مثال: پیمایش	داده‌های فردی (صفات) Attribute	واحد مشاهده یک فرد و صفاتش	جزء نگرتر	فردی	

داده‌های رابطه‌ای

- دو گونه اصلی داده‌ها، داده‌های خصوصی و داده‌های رابطه‌ای می‌باشد، داده‌های رابطه‌ای شامل ارتباطات، گره‌ها، اتصالات، ضمايم (پیوست‌ها و قرارها) گروه و جلسات است که فردی را به فرد دیگر مرتبط ساخته و نمی‌تواند به ویژگی‌های عاملان فردی صرف تقلیل یابد؛ داده‌های رابطه‌ای در مرکز دغدغه‌های اصلی سنت جامعه‌شناختی قرار دارند، زمانی که این سنت بر تحقیق در مورد ساختار کنش اجتماعی تاکید می‌کند.

داده‌های رابطه‌ای ۲

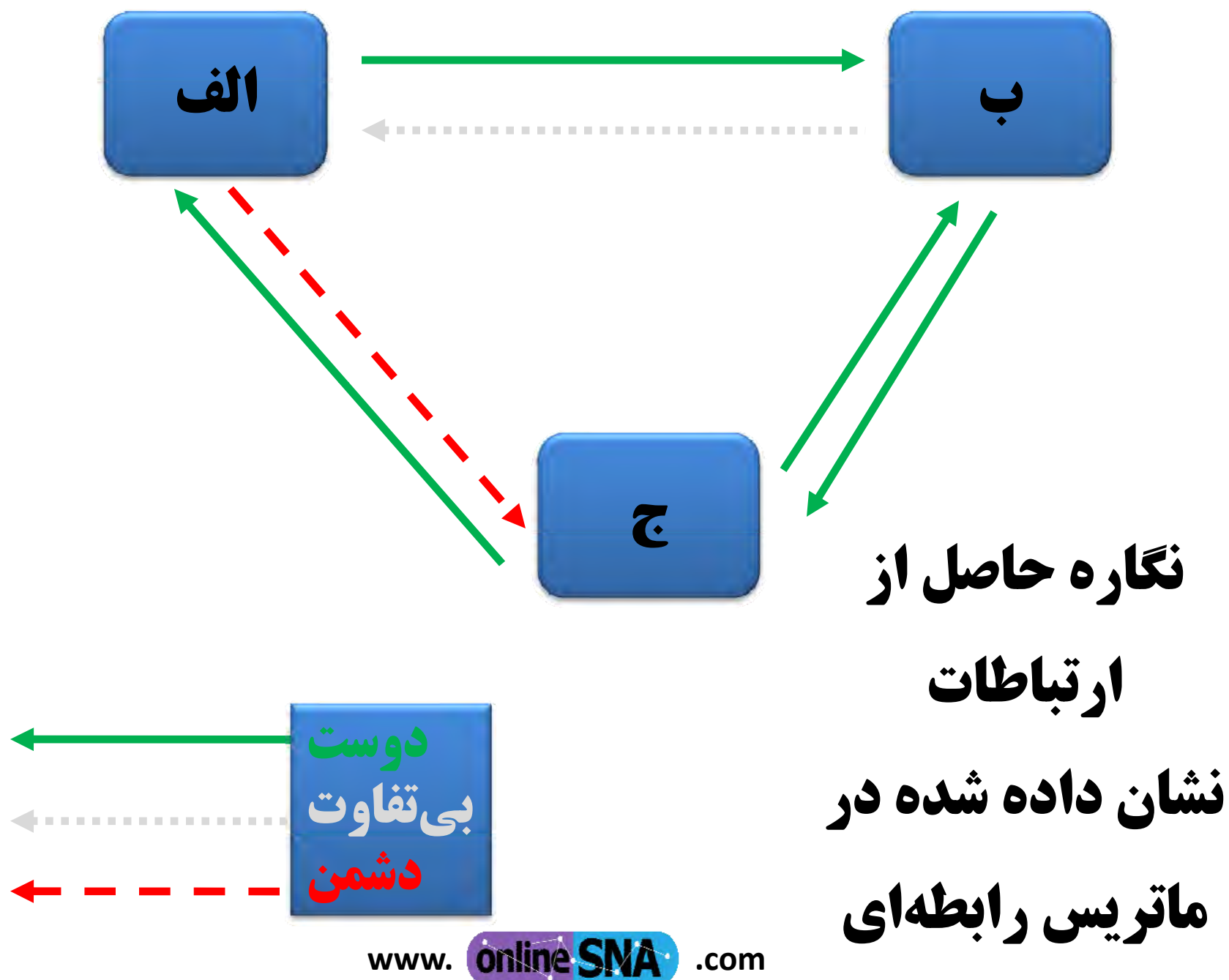
- روابط، ساختارها را خلق می‌کنند، بنابراین دغدغه‌های ساختاری جامعه‌شناسی می‌تواند با جمع‌آوری و تحلیل داده‌های رابطه‌ای برطرف گردد بر خلاف و عکس موارد گفته شده، اغلب متون موجود در مورد روش‌های تحقیق، بر تحلیل‌های متغیری برای تحقیق بر روی داده‌های خصوصیتی متمرکز شده‌اند. (اسکات، ۲۰۰۰: ۲-۴، دنوی و همکاران، ۲۰۰۵: ۳۱ و ۵۱) اولین و مهم‌ترین تفاوت میان داده‌های شبکه اجتماعی و دیگر تحقیقات معیار اجتماعی و رفتاری این است که داده‌های شبکه‌ای متشکل از آزمون یک یا چند نوع رابطه در میان مجموعه‌ای از کنشگران است. (واسرمن و فاوست، ۱۹۹۴: ۴۳) تمام بخش‌های مختلفی که در قسمت یافته‌های تحقیق ارائه شده است با استفاده از داده‌های رابطه‌ای و جمع‌آوری و تحلیل آنها، انجام شده‌اند.

ماتریس متغیر بر حسب فرد

سن	تحصیل	جنس	افراد
۱۷	دیرستان	مرد	الف
۲۱	فوق دیپلم	زن	ب
۲۵	فوق لیسانس	مرد	ج

ماتریس رابطه‌ای

ج	ب	الف	
دشمن	دوست		الف
دوست		بی تفاوت	ب
	دوست	دوست	ج





مطالعه یک موضوع خاص در شبکه (فردی / کمی یا کیفی)



- پیمایش
- مشاهده
- مصاحبه
- تحلیل محتوا
- شبکه اجتماعی فرد (به عنوان یک صفت)

تحلیل شبکه اجتماعی (ساختاری)



- مطالعه شبکه به طور کلی (به عنوان یک عامل یا متغیر
تأثیرگذار) (as a whole)



- معمولاً مطالعاتی با رویکرد کمی و گسترده و با واحد مشاهده و تحلیل فردی

– ابزار جمع‌آوری داده‌ها معمولاً پرسشنامه است

مثال:

- کارکردهای شبکه‌های اجتماعی مجازی برای دانشجویان / مصطفی قوانلو قاجار / همایش شبکه‌های اجتماعی مجازی و زندگی روزمره



- شبکه‌های اجتماعی مجازی؛ مقوم سپهر عمومی / احسان پوری / همایش شبکه‌های اجتماعی مجازی و زندگی روزمره
- مطالعه‌ای مبتنی بر تحقیق اسنادی و کتابخانه‌ای به همراه نظرسنجی از کاربران شبکه اجتماعی مجازی



مثال مشاهده:

- تحلیل محتوای عکس‌های پروفایل زنان در شبکه‌های اجتماعی مجازی

- مقایسه میزان استفاده از عکس شخص در پروفایل در شبکه‌های اجتماعی مجازی ایرانی (کمتر عکس خود فرد) و خارجی (معمولا عکس‌های خود فرد)

- تحلیل کارکردهای عکس‌های شخصی کاربران در شبکه‌های اجتماعی مجازی / سارا زند و کیلی / همایش شبکه‌های اجتماعی مجازی و زندگی روزمره

– مطالعه‌ای ترکیبی با استفاده از تحلیل محتوای کیفی و مصاحبه آنلاین





مثال مصاحبه:

- بررسی وضعیت شبکه های اجتماعی تخصصی وبی فارسی و نقش آنها در اشتراک دانش /امیرمهدی عنبری /دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران

مثال مصاحبه آنلاین:

- بازنمایی گرایش های سیاسی کاربران ایرانی در شبکه های اجتماعی مجازی / زهره رجبی / همایش شبکه های اجتماعی مجازی و زندگی روزمره
- مطالعه ای ترکیبی با استفاده از تحلیل محتوای کیفی و مصاحبه آنلاین





- تحلیل محتوای توییت‌های تویتر با جستجوی یک هشتگ یا موضوع یا واقعه خاص (مثال: بعد از بازی استقلال پیروزی) با فالو کردن ۲۰۰۰ نفر، توییت‌های N نفر را می‌بینیم
- تحلیل محتوای عکس‌های پروفایل زنان در شبکه‌های اجتماعی مجازی

مثال تحلیل محتوای کیفی:

- بازنمایی گرایش‌های سیاسی کاربران ایرانی در شبکه‌های اجتماعی مجازی / زهره رجبی / همایش شبکه‌های اجتماعی مجازی و زندگی روزمره

— مطالعه‌ای ترکیبی با استفاده از تحلیل محتوای کیفی و مصاحبه آنلاین



شبکه اجتماعی فرد (به عنوان یک صفت)



افراد	جنس	تحصيل	سن	اندازه (بعد) شبکه فرد
الف	مرد	دبيرستان	۱۷	۵
ب	زن	فوق ديپلم	۲۱	۱۲
ج	مرد	فوق ليسانس	۲۵	۴۷

تحلیل شبکه اجتماعی (ساختاری)



ویژگیهای تحقیق

رویکرد کلی تحقیق

ساختاری

چگونگی

ارتباط اجزا

کل نگر

واحد مشاهده

حداقل دو

فرد و

ارتباطاتشان

داده‌های

رابطه‌ای

Relational

ماتریس

رابطه‌ای

شبکه اجتماعی مجازی (Online social network) چیست؟



• شبکه‌ی اجتماعی: عبارت «شبکه‌ی

اجتماعی» به مجموعه‌ای از کنشگران و

ارتباطات و گره‌های ارتباطی میان آنها

اشاره دارد. تحلیل‌گر شبکه تلاش خواهد

کرد با طراحی مدلی برای این روابط،

ساختار گروه را به تصویر بکشد. در آینده

فردی دیگر می‌تواند تاثیر این ساختار بر

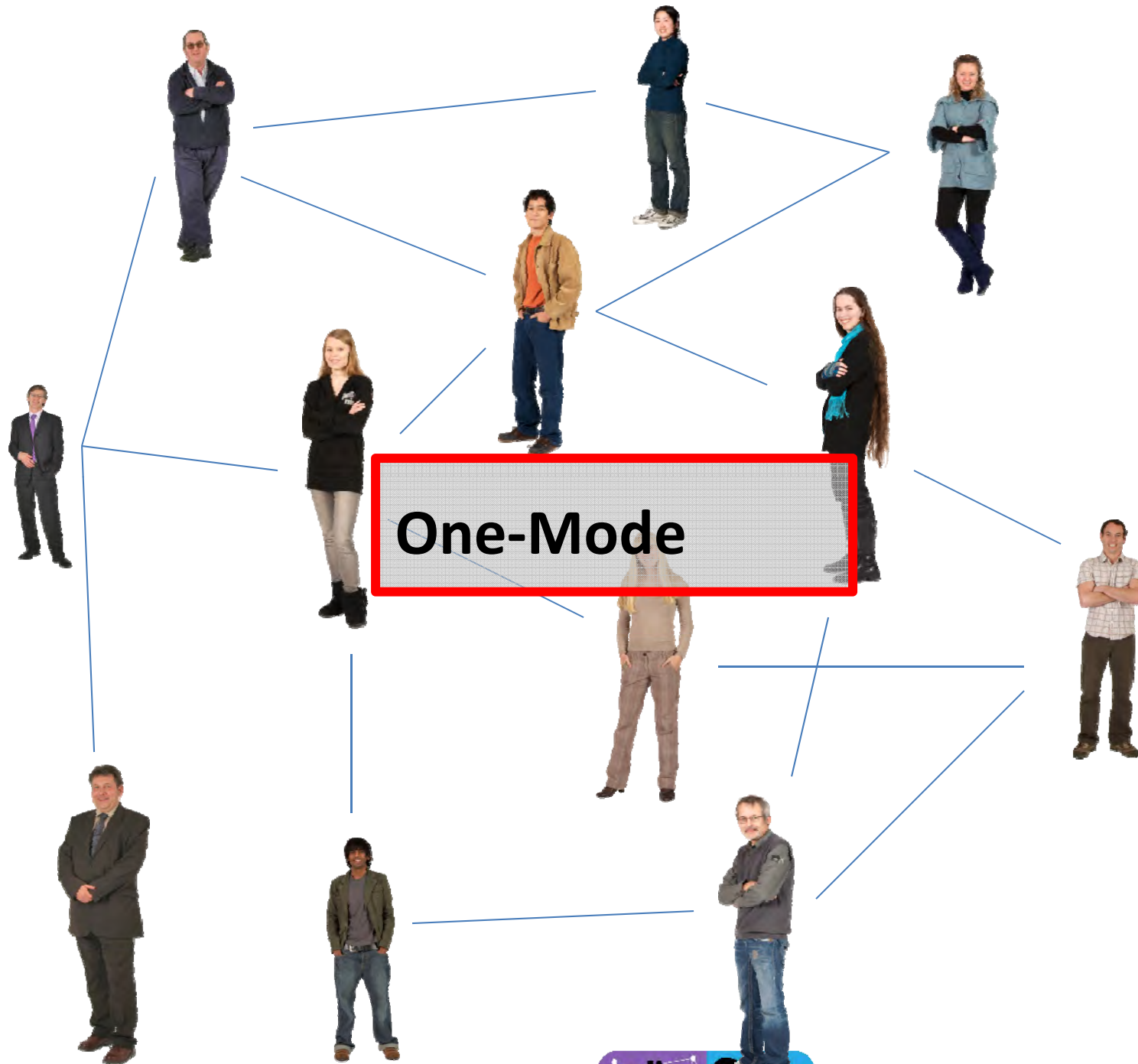
کارکرد گروه و یا تاثیر این ساختار بر افراد

درون گروه را مطالعه کند. (واسرمن و فاوست،

۱۹۹۴: ۹، گلی و همکاران، ۱۳۸۶: ۴۸، دنوی و همکاران،

۲۰۰۵: ۳)





شبکه‌های اجتماعی کتاب محور [Two Mode]



- Goodreads

goodreads

- Bookcrossing



- Shelfari



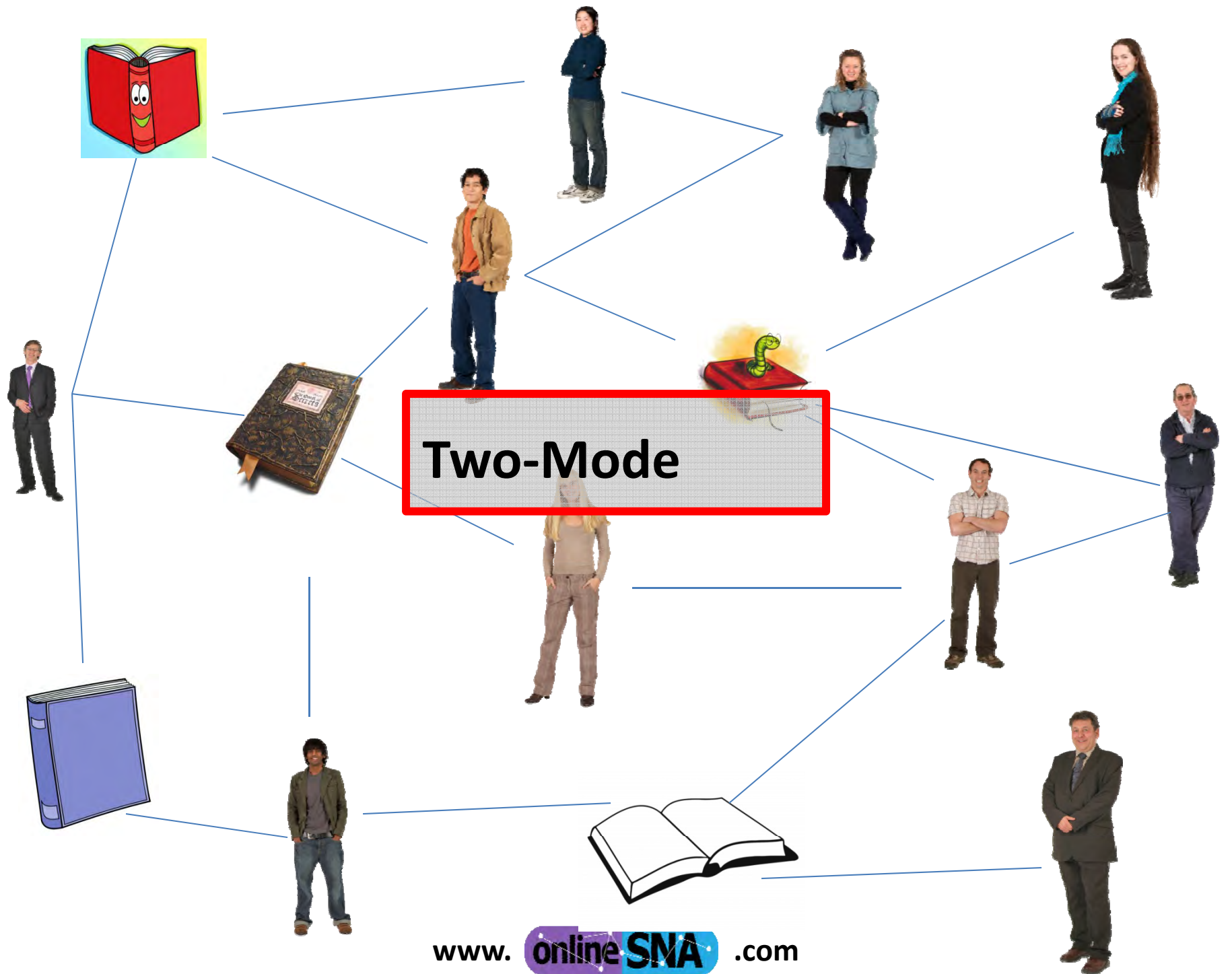
- Librarything



- Amazon



- شبکه کتابخوانان حرفه ای کشور (Booki.ir)



مثالهایی از موضوعات ممکن در مطالعه

شبکه اجتماعی کتاب محور

- استخراج شبکه‌ی نقد، دوستی، نظر، خوانش حول یک یا چند کتاب خاص

- استخراج گروه‌های کتابخوان همبسته در شبکه اجتماعی مجازی

- استخراج کتابهایی که بیشترین ارتباطات حول آنهاست (Centrality)

- استخراج افراد تاثیرگذاری مرکزی در شبکه کتابخوانی و پیشنهاد

تشکیل گروه‌های کتابخوانی واقعی و یا مجازی و کمک به ترویج

کتابخوانی توسط این افراد

سطوح تحقیق بر روی شبکه‌های اجتماعی

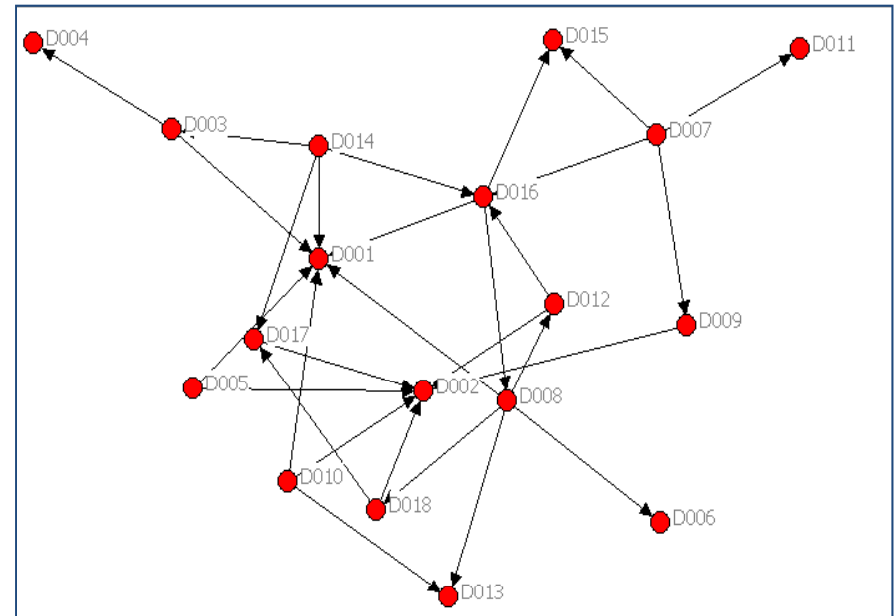
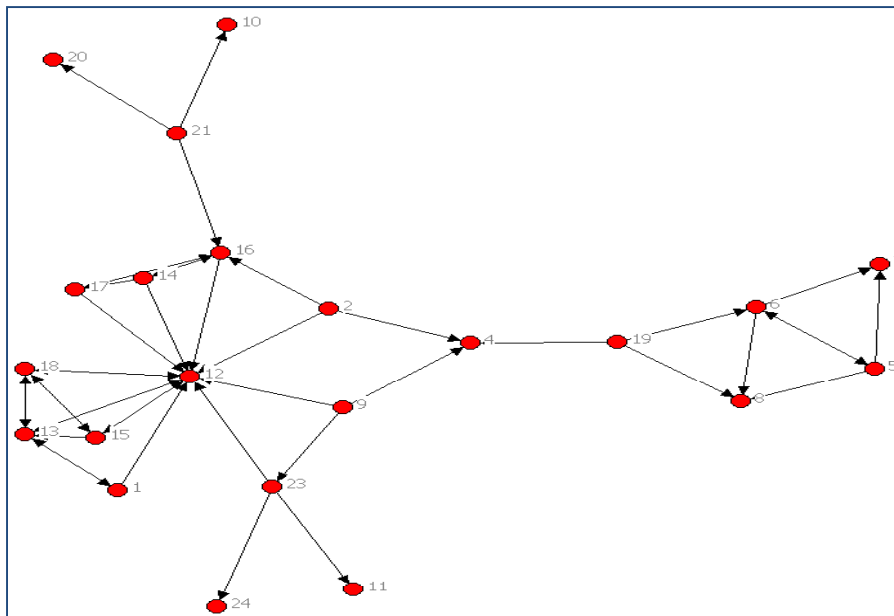
- سطح اول: چه کسی با چه کسی یا کسانی ارتباط اجتماعی دارد؟
- سطح دوم: در این ارتباطات اجتماعی چه مواردی مبادله شده و افراد به چه منابعی نائل می‌آیند؟
- سطح سوم: تاثیرات این ارتباطات اجتماعی و محتوای خاص آنها بر واقعیت بیرونی و ایجاد تغییرات اجتماعی

Social Network Measures/Analysis

Betweenness Centrality

Who is the broker or gatekeeper in the network ?

➡ highest number of time the actor is on the shortest path between two other actors

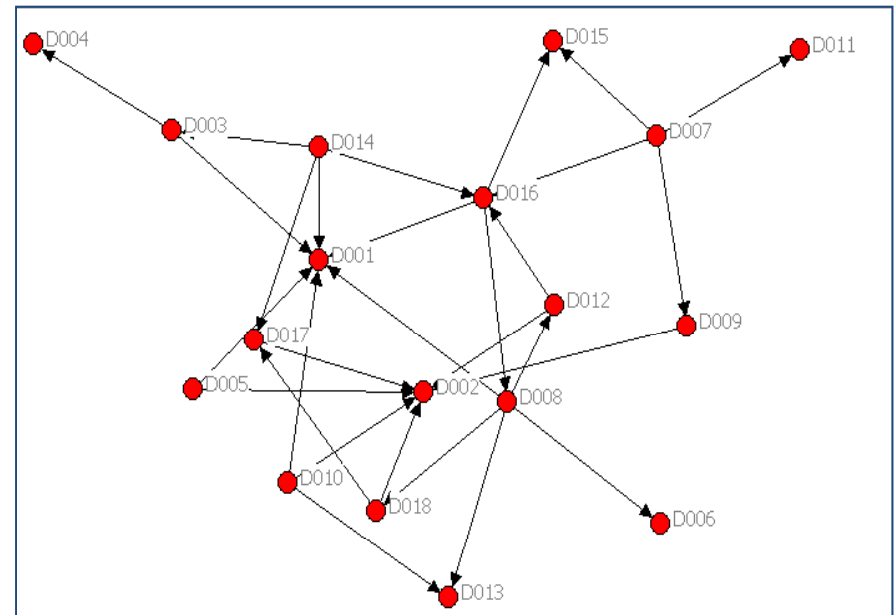
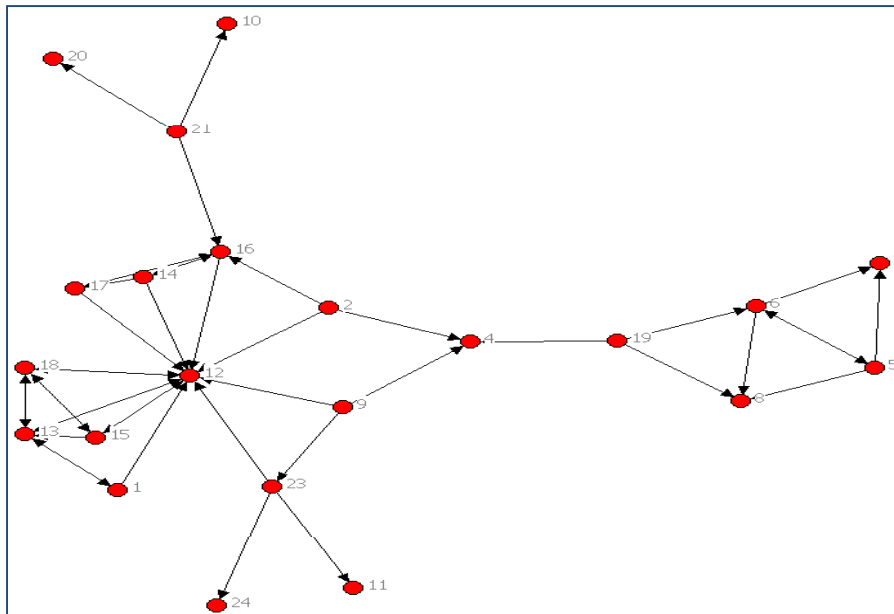


Social Network Measures/Analysis

Eigenvector Centrality

Who is the most popular ("in the known") node in the network ?

➡ proportional to the sum of centralities of the actors it has ties with

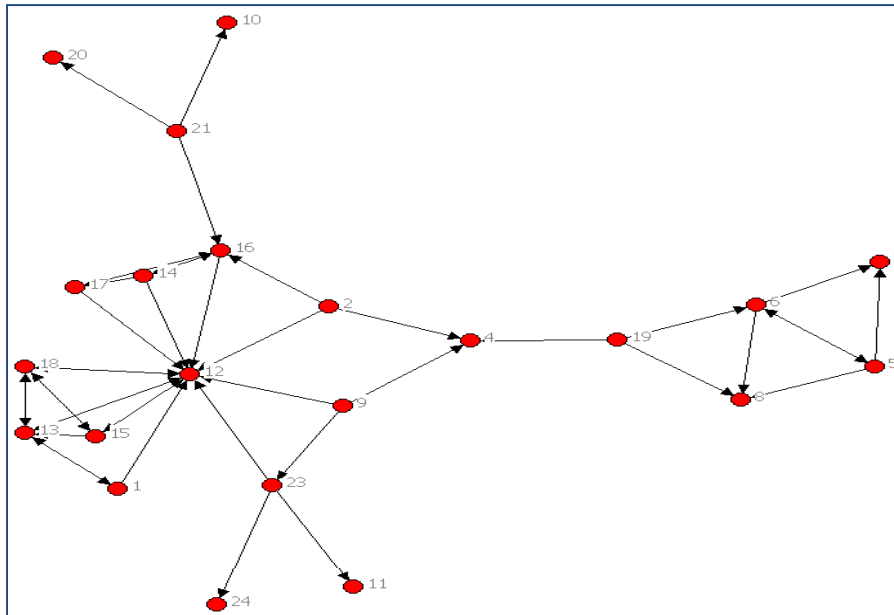


Social Network Measures/Analysis

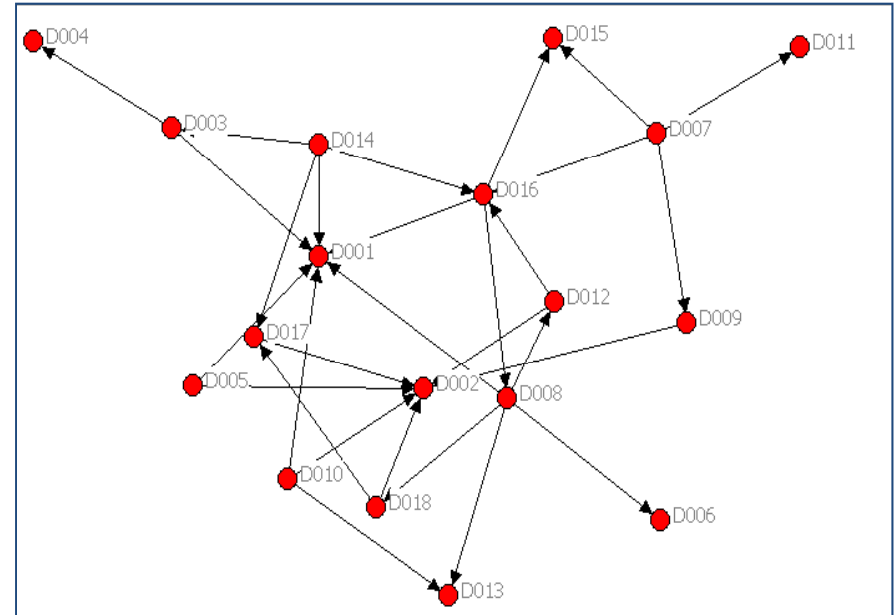
Centralization

Which one of the two network is the most centralized ?

Icebreaker



DTTB

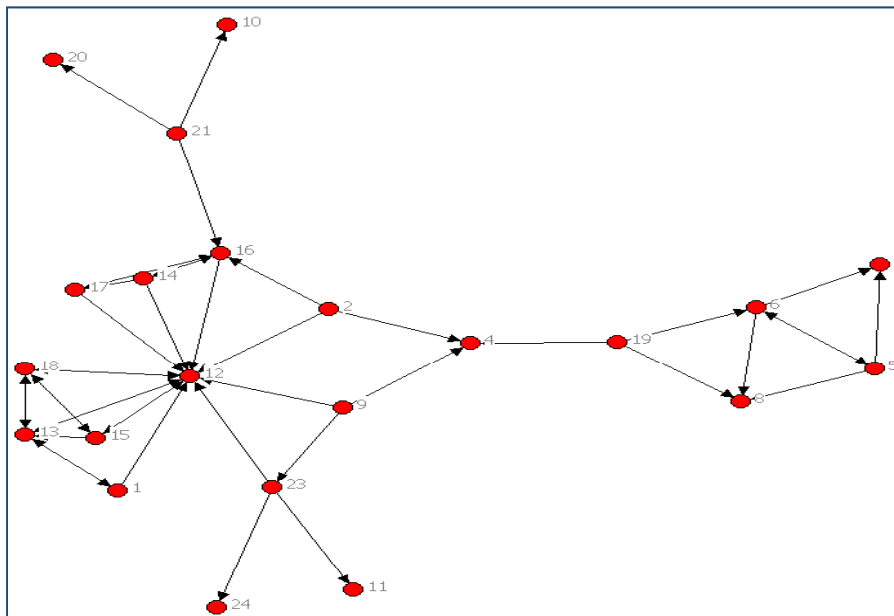


Social Network Measures/Analysis

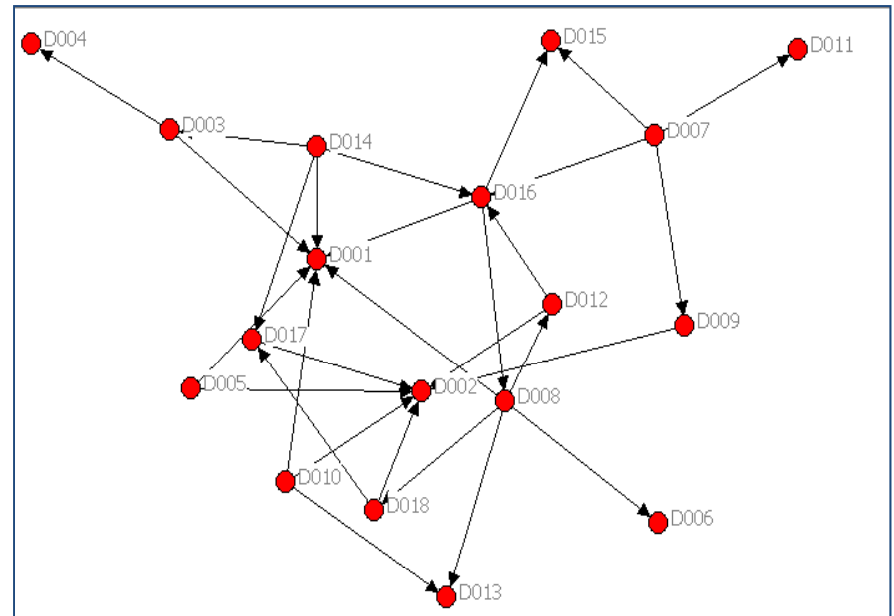
Cohesion - Density

Which one of the two network is the most dense (proportion of actors actually tied) ?

Icebreaker



DTTB

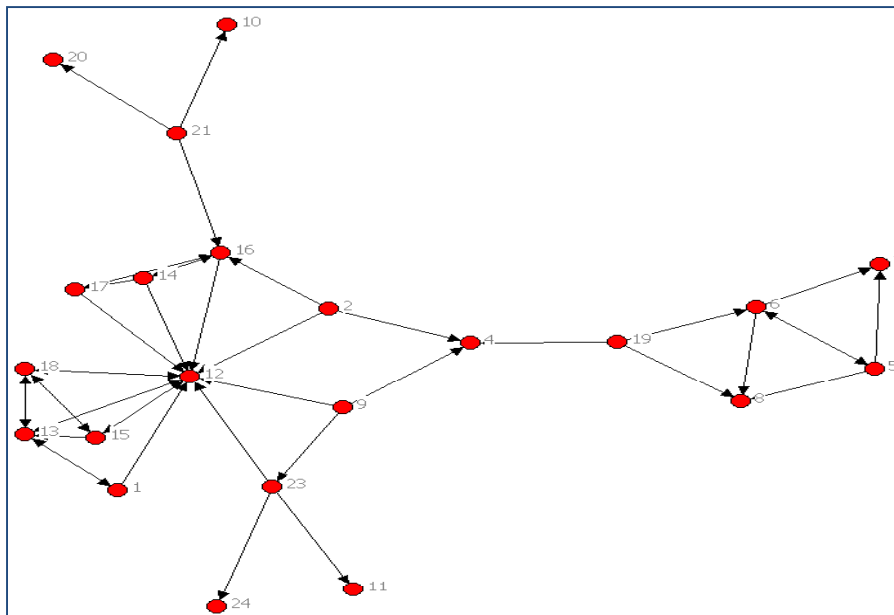


Social Network Measures/Analysis

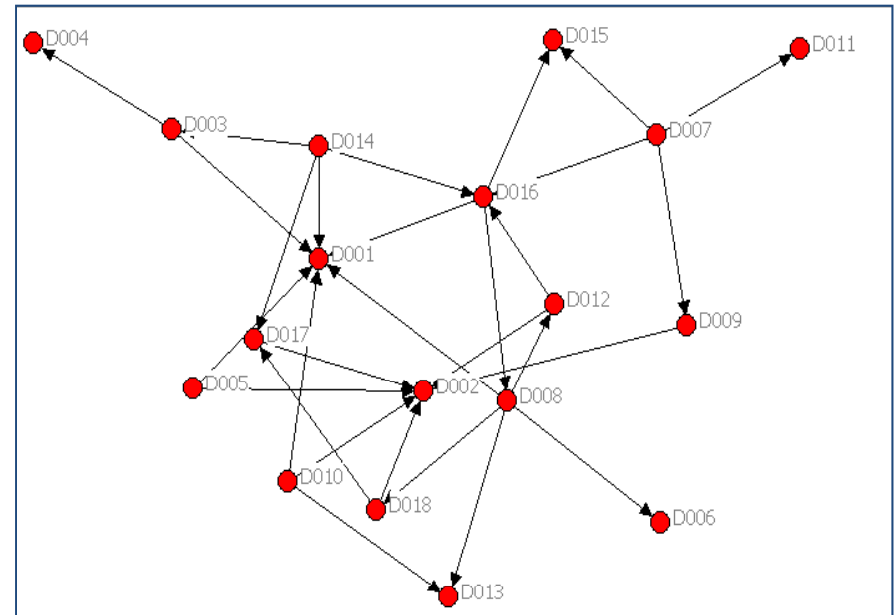
Cohesion - Distances

In which network does the information travel the fastest ?

Icebreaker

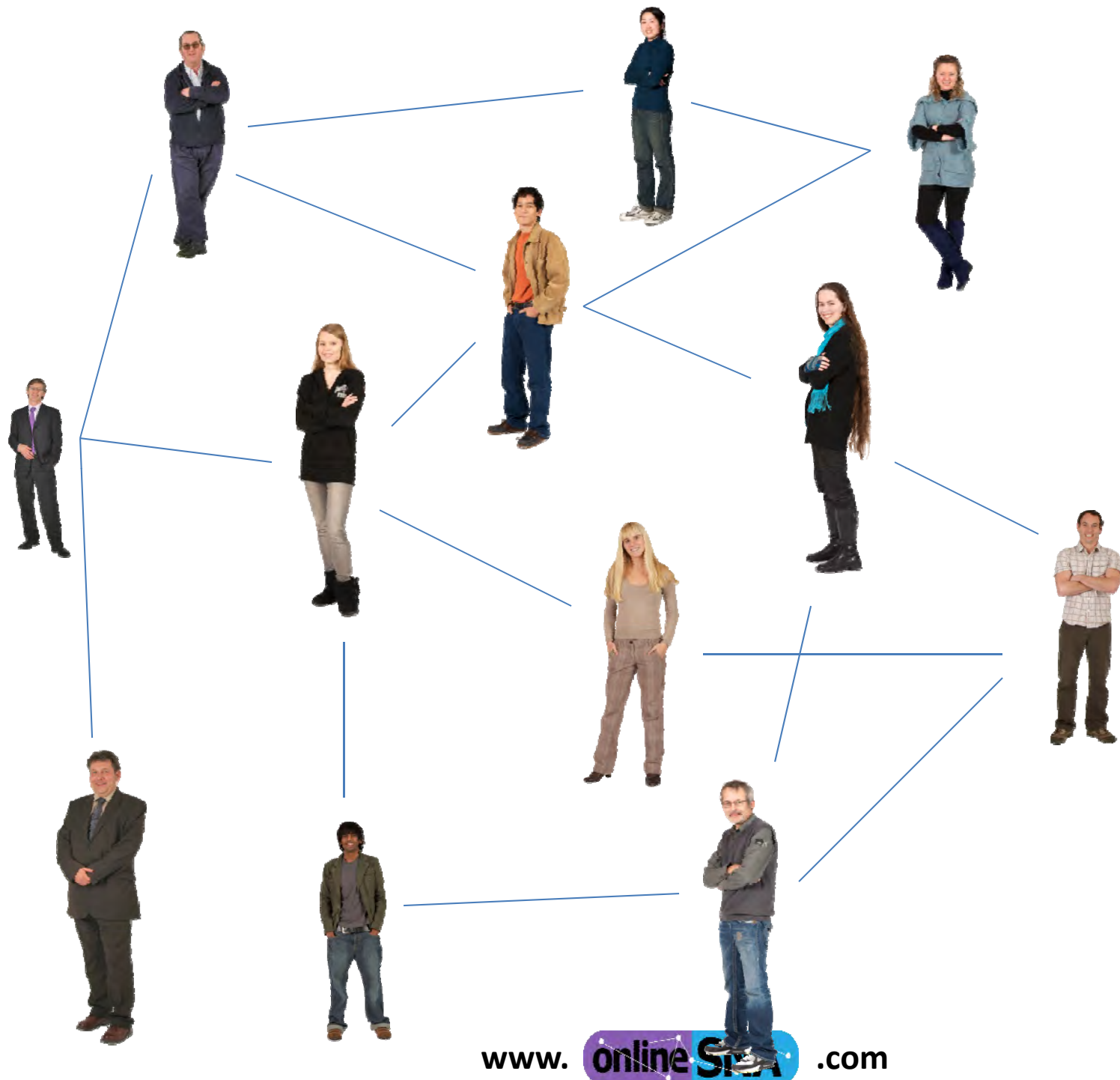


DTTB

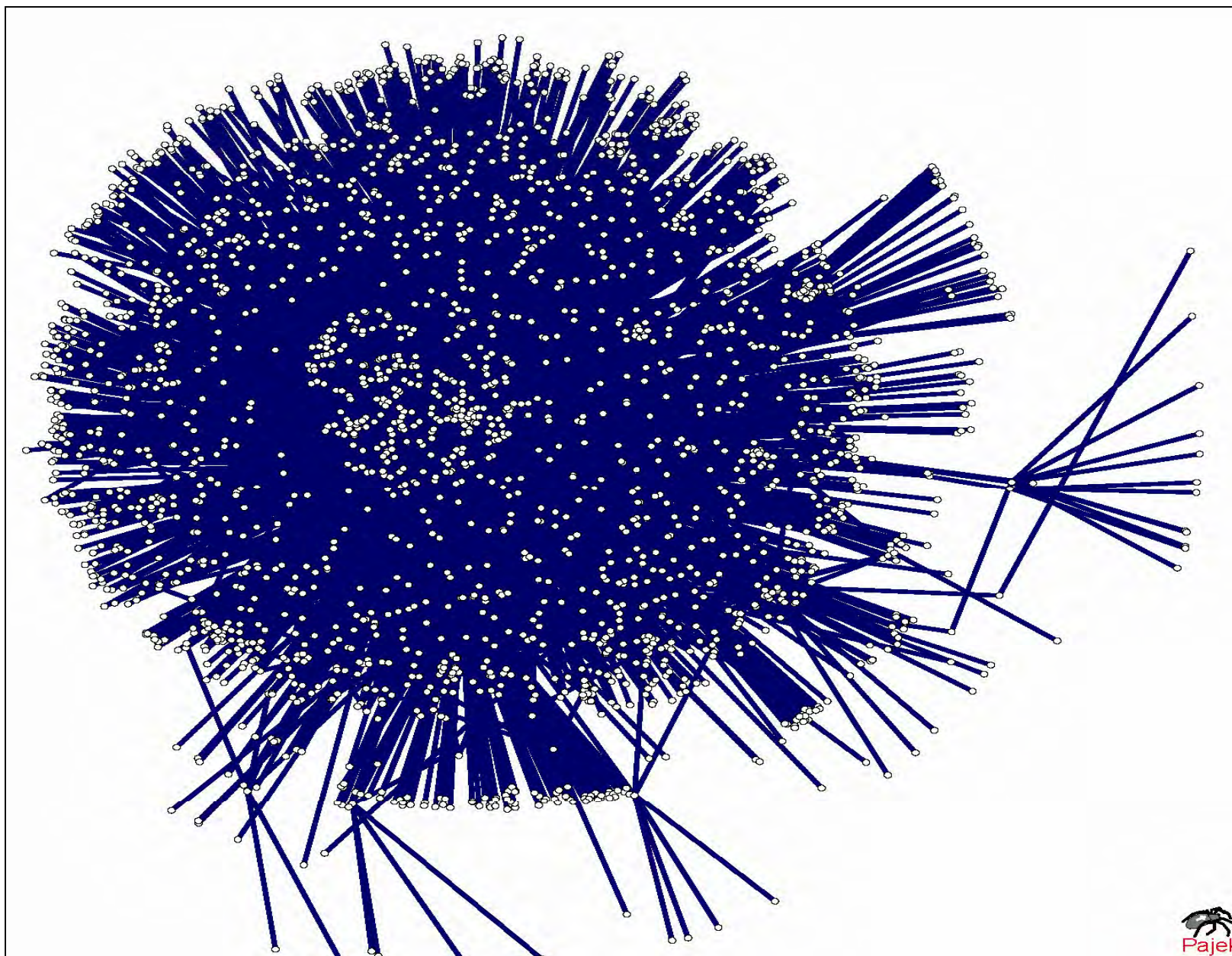




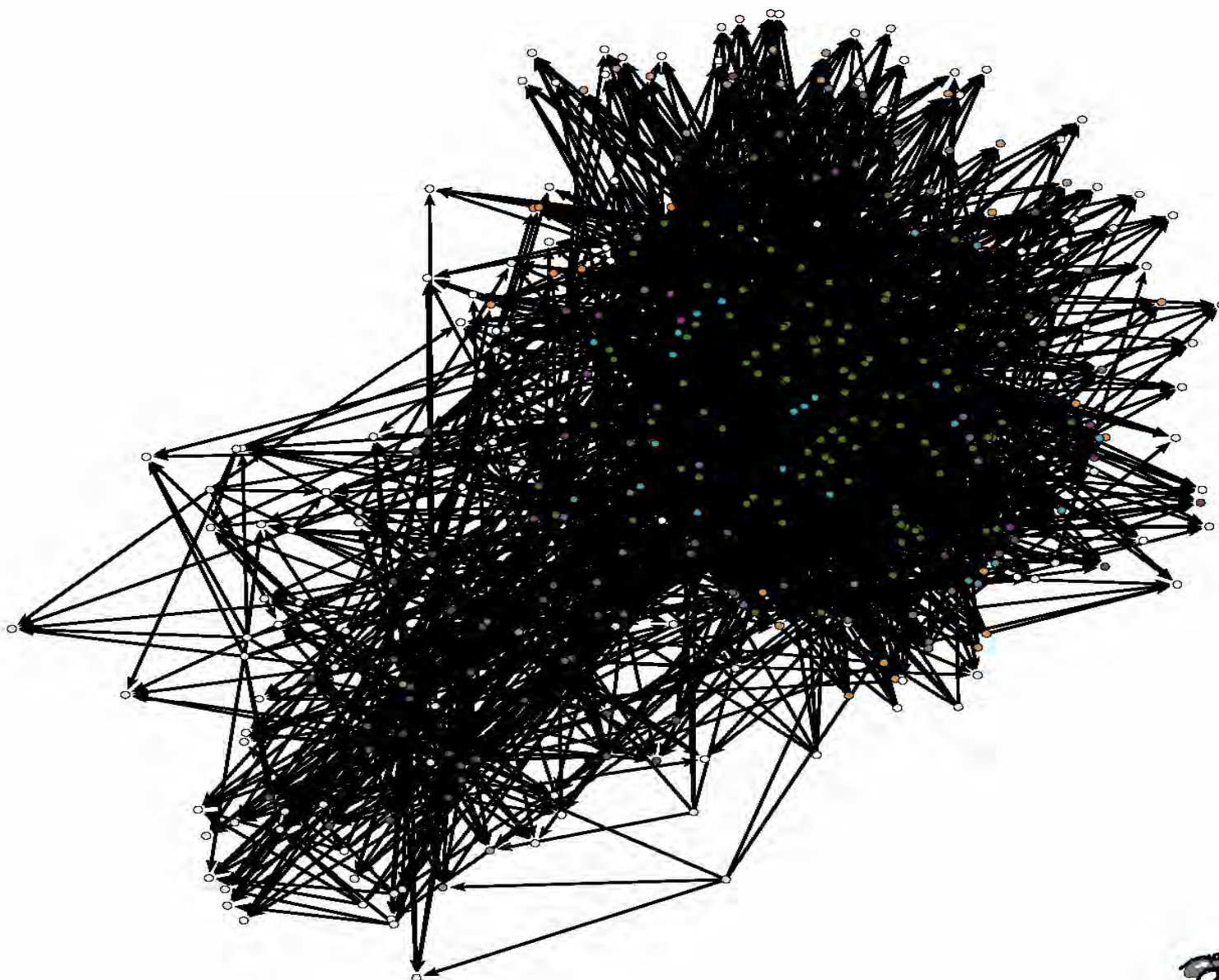
Source: Linton Freeman "See you in the funny pages" *Connections*, 23, 2000, 32-42.



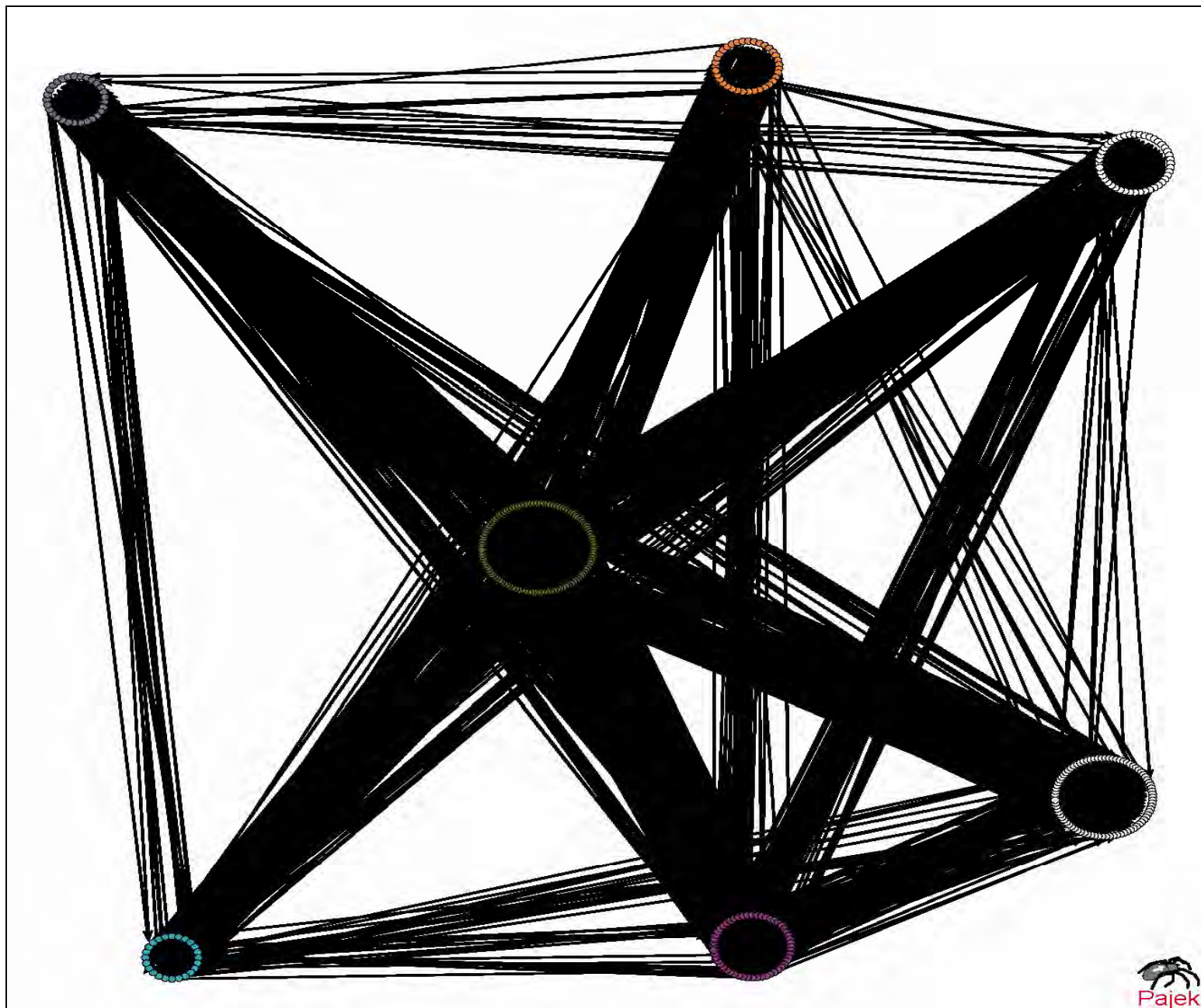
نگاره اولیه و خام شبکه‌ی ارتباطات افراد در شبکه اجتماعی مجازی ۲۴



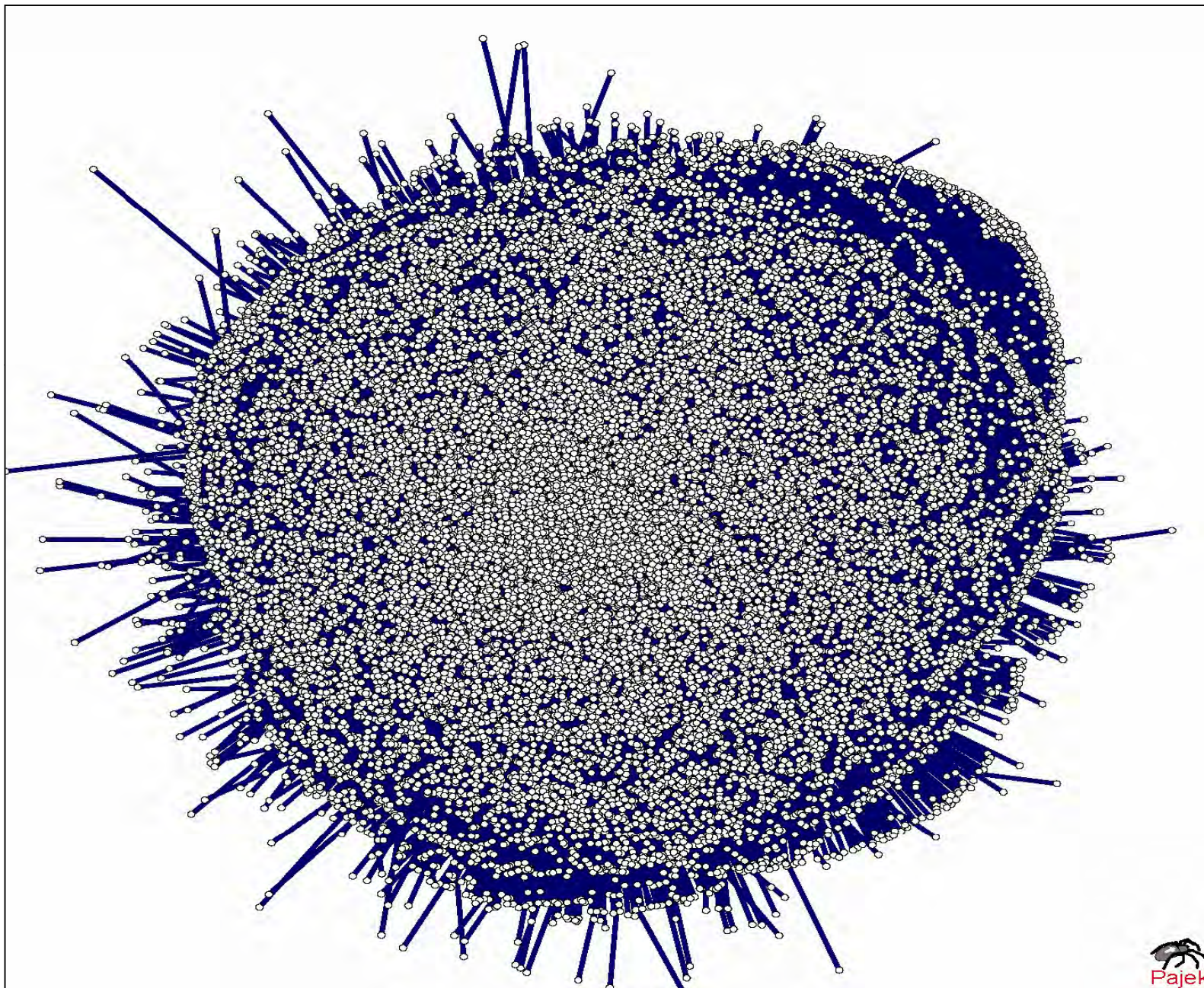
نگاره فرآیند شناسایی زیرگروه‌های همبسته شبکه اجتماعی مجازی یو ۲۴



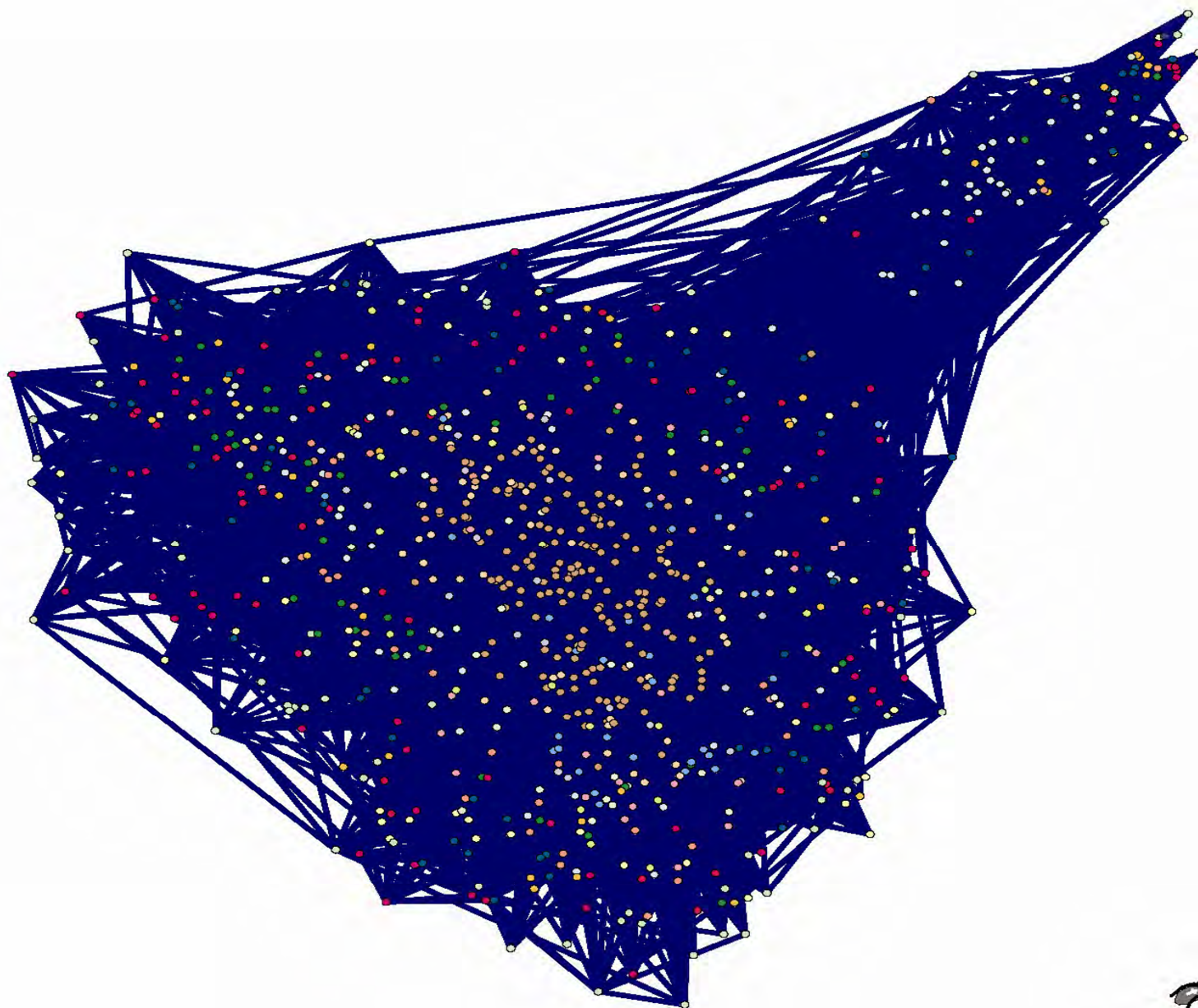
نگاره زیر گروه‌های همبسته شناسایی شده در شبکه اجتماعی مجازی یو ۲۴



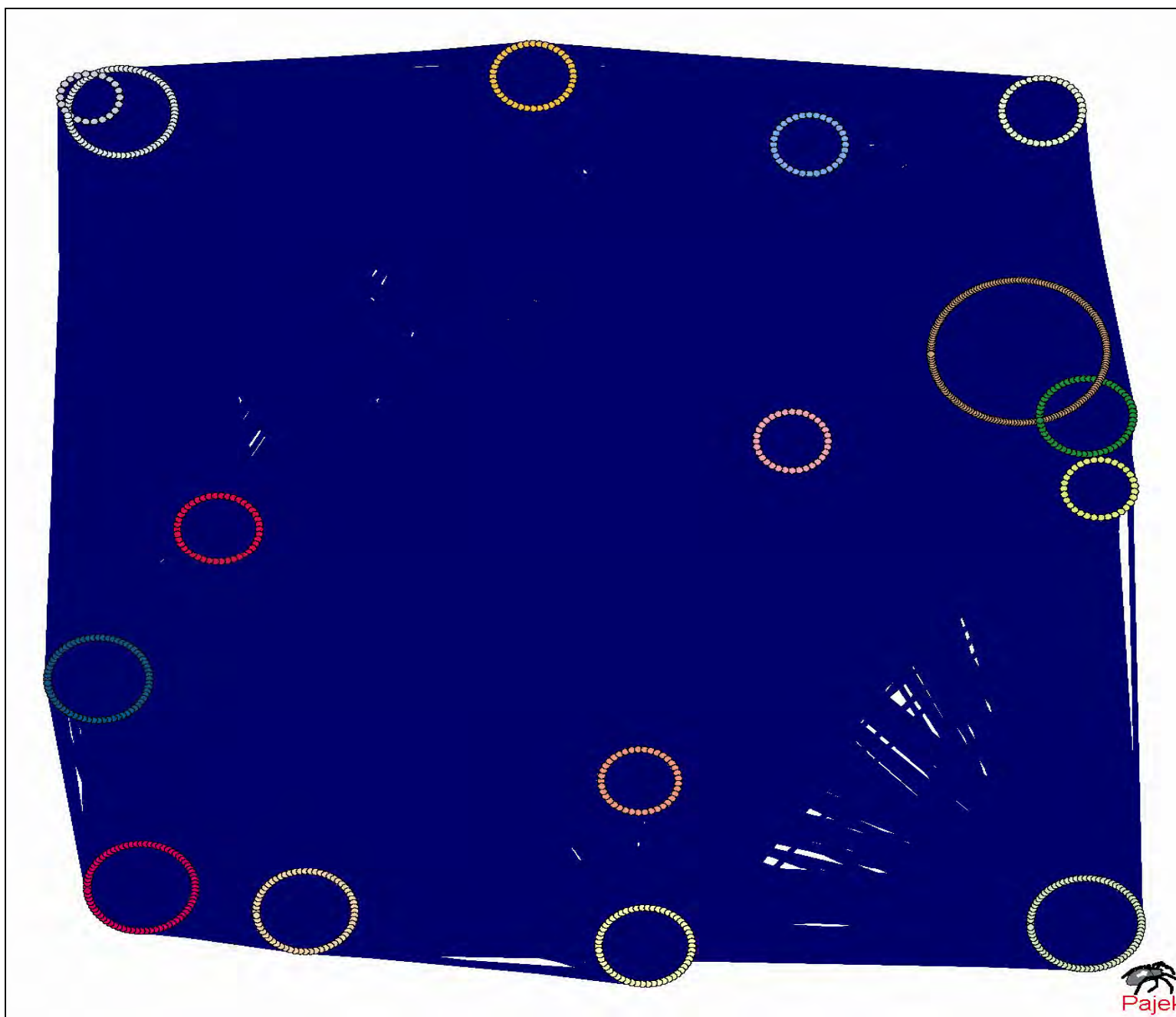
نگاره اولیه و خام شبکه‌ی ارتباطات افراد در شبکه اجتماعی مجازی دوره



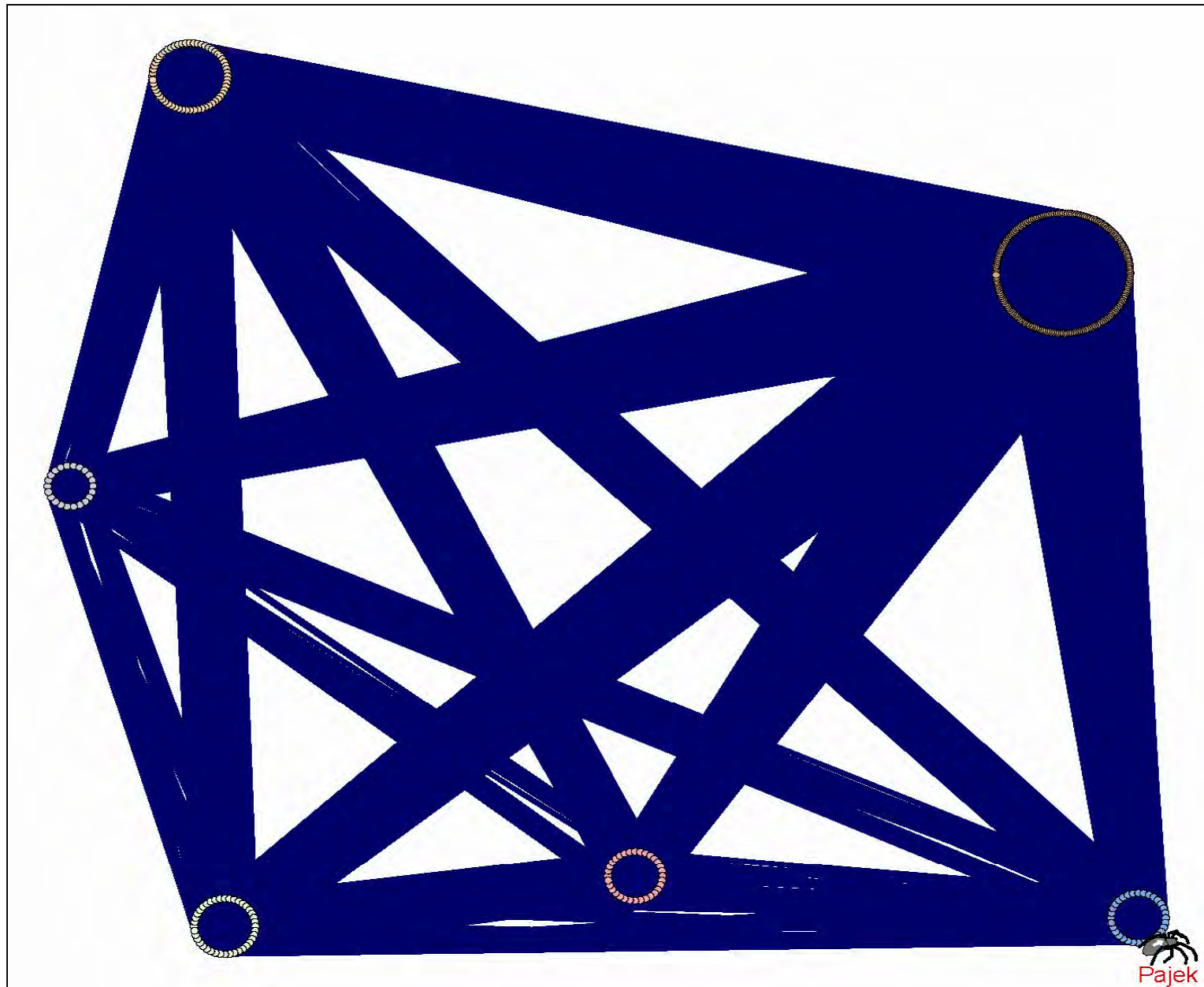
نگاره فرآیند شناسایی زیرگروه‌های همبسته شبکه اجتماعی مجازی دوره



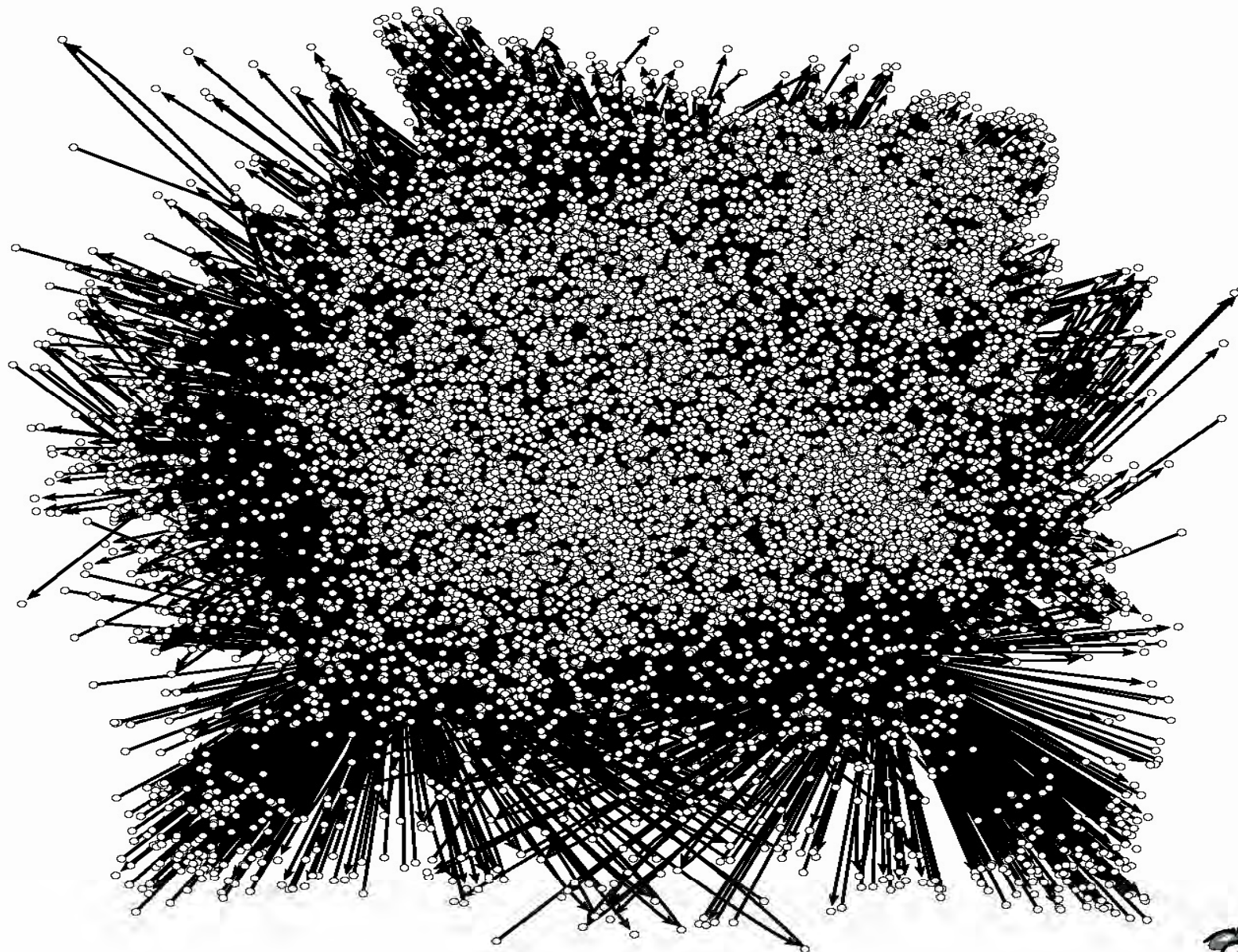
نگاره مرحله ابتدایی فرآیند شناسایی زیرگروه‌های همبسته شبکه اجتماعی مجازی دوره



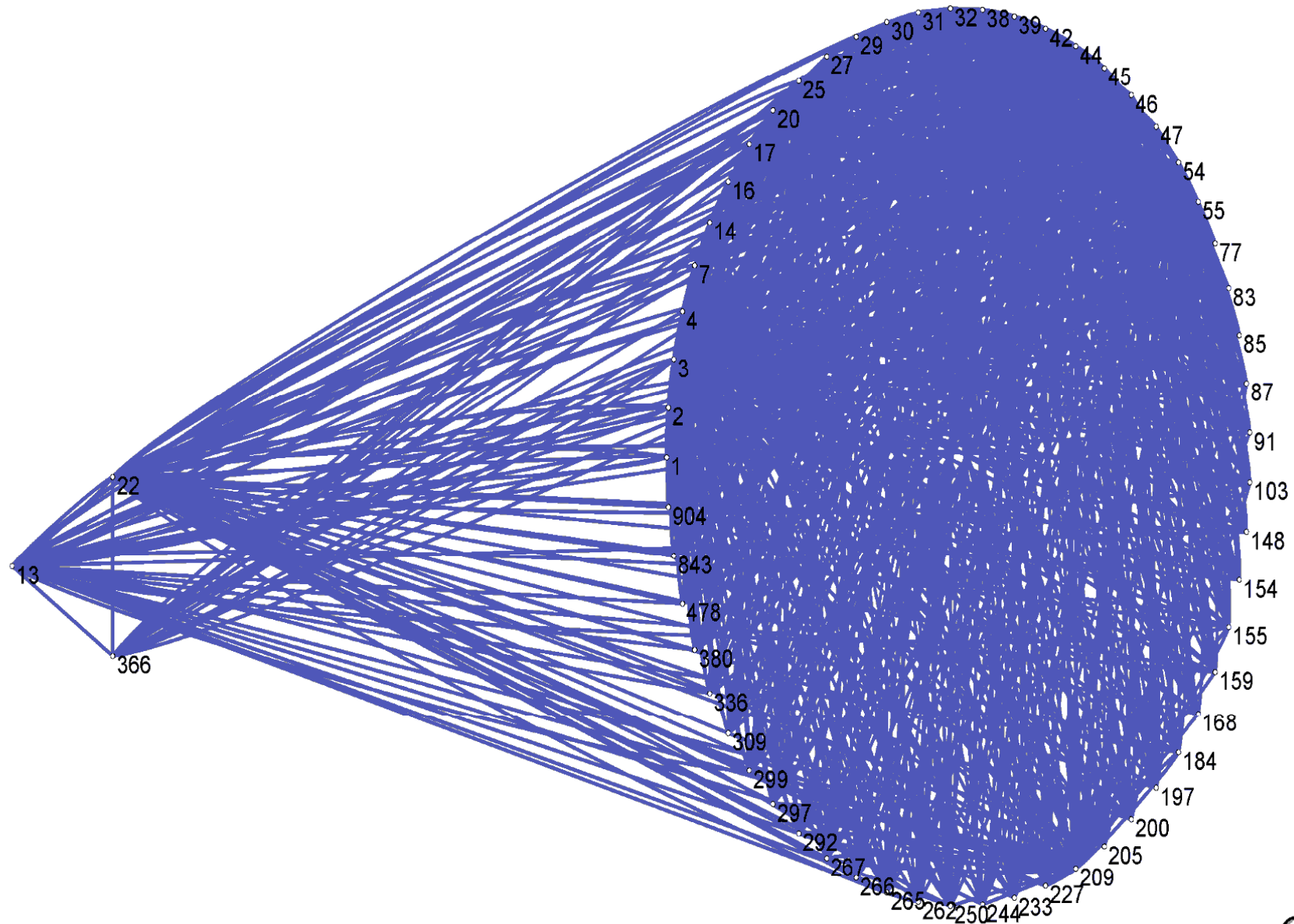
نگاره مرحله نهایی فرآیند شناسایی زیرگروه‌های همبسته در شبکه اجتماعی مجازی دوره



نگاره اولیه و خام شبکه‌ی ارتباطات افراد در شبکه اجتماعی مجازی گوگل باز



نگاره زیر گروه‌های همبسته شناسایی شده در شبکه اجتماعی مجازی گوگل باز



ملاحظات مطالعه شبکه اجتماعی مجازی

ملاحظات کلی

- قابلیت تعمیم فقط به افراد استفاده کننده اینترنت (کاربران حرفه‌ای و نیمه حرفه‌ای)
- بحث حریم شخصی (Privacy) افراد مورد مطالعه
- تفاوت های عدیده رفتار افراد و شرایط مطالعه از شبکه‌ایی به شبکه دیگر (مثال: دوره، یو ۲۴، گوگل باز، گوگل ریدر، فلیکر، فیس بوک، توییتر)

شرایط و ویژگی های خاص ایران

- عدم آگاهی کافی از تنظیمات پروفایل و پرایوسی (و اینکه کدام بخشها قابل مشاهده است See Your Profile As) + تنظیمات مشاهده مطالب در گروه دوستان
- اعتماد نسبتا متفاوت به شبکه‌های اجتماعی خارجی در مقایسه با شبکه‌های داخلی (هویت واقعی تر در فیس بوک)
- رفتار محتاطانه و گهگاه خودسانسوری افراد در شبکه‌های مجازی (معمولا داخلی) و ملاحظات تعمیم نتایج

“Do not go
where the path
may lead,
go instead
where there is
no path and
leave a trail.”

Ralph Waldo Emerson



رفتن راهی نرفته
و برجای گذاشتن سرنخی
برای آیندگان،
به از پیمودن مسیری
طی شده
و تکراری است

با تشکر فراوان

علی اکبر اکبری تبار

www.**onlineSNA**.com